

Mindszenty József Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium

Pahocsa Júlia

Mindszenty József bíboros hercegprímás életpéldája és szellemiségének rám gyakorolt hatása

1. Prológus

Én, mint a Mindszenty Általános Iskola és Gimnázium végzős növendéke, szeretném pár gondolattal kifejezni, érzékeltetni, hogyan is kerültem mélyebb lelki kapcsolatba Mindszenty József bíborossal.

2008-ban nagy dilemmám volt, hogy a 8. osztály befejezése után hol is folytassam tanulmányaimat. Felvételt nyertem a Patrona Hungarie Leánygimnáziumba Budapestre, de édesanyám úgy gondolta, hogy nagyon nagy távolságra kerülök a szülői háztól, így, 14 évesen. Ezért azt javasolta, nézzem meg az egerszegi lehetőségeket is. Zalaegerszegen ekkor két gimnáziumot jelöltem meg, a Zrínyi Miklós Gimnázium matematika tagozatát és a Mindszenty József Gimnázium francia tagozatát.

Szinte minden ismerősöm, barátom a Zrínyi Miklós Gimnáziumot ajánlotta. Édesanyám mondta: „Imádkozz kislányom és úgy dönts!” S én egy magányos, csöndes sétát tettem kis falum utcáján, egy vasárnap délután elmélkedve és hazaérve közöltem: „Mindenképp egyházi intézményben szeretnék tanulni, tehát a Mindszenty József Gimnáziumot választom.”

Véletlenek nincsenek. A vasútállomás felől felnézve nagyon tetszett a szép, impozáns épületegyüttes (*6.1. melléklet*), amely ma is hirdeti az alapító Mindszenty bíboros úr nagyságát. Az épületbe érve, a folyosókon megfogott a belső miliő, az a sajátságos hangulat, ami szinte áradt a helyiségekből és érzékelhetővé tette az imádságos lelkületet, az Isten jelenlétét. S megfogott az a tudat, hogy a mi csodálatos névadónk, Mindszenty bíboros úr is sokszor járt itt és misézett e falak között.

Nagyon-nagyon örülök, hogy ezt a gimnáziumot választottam, ahol igazi keresztény szellemiségben és nagyon jó közösségben tanulhatok, fejlődhetek, amint azt bíboros úr is megálmodta.

A kapcsolatom Mindszenty hercegprímással az idei évben mélyült el. Bíboros úr születésének 120. évfordulója tiszteletére több rendezvényt is szervezett iskolánk és Zalaegerszeg Város Önkormányzata, amelyeken mi is részt vettünk. Kiállítás, konferencia, ünnepi szentmisék, amelyek mind méltatták Mindszenty hercegprímás személyiségét, fantasztikus életművét, életútját. Igazából most ismerem meg sorsának, küldetésének történelmi háttérét, most láttam meg emberi nagyságát, hitének mélységét, határtalan elköteleződését Isten és a magyar nép mellett. Teljesen szívembe zártam Őt, lélekben egyesültem Vele, és úgy éreztem, írnom kell Róla, az Emberről, a Lelkipásztorról, aki a XX. század egyik legnagyobb Apostola.

Az ünnepségsorozat kiemelkedő eseménye volt 2012. március 30-án délelőtt a bíboros úr születésének 120. évfordulója tiszteletére rendezett ünnepi szentmise a Mária Magdolna templomban, amelyet dr. Veres András megyéspüspök és dr. Konkoly István nyugalmazott püspök celebráltak. (6.2. melléklet)

Mindszenty-
emlékmise

A belvárosi járókelők megilletődve, csodálattal nézték, ahogy a Zárda utcai Mindszenty Iskolától a főutcán végigvonult 120 hófehérbe öltözött ministráns fiú a Főtemplomhoz, a menet élén drága Jézus Krisztusunk keresztyével. (6.3. melléklet) És a Nap ragyogott az égen.

Abban a személyes megtiszteltetésben volt részem, Istennek hála, hogy iskolánk tanuló ifjúsága nevében könyörgést mondhattam ezen ünnepi eseményen.

És még egy nagy ajándék volt ezen a szép szentmisén. A Lentiben élő Balás Endre nyugalmazott ének-zene tanár gyönyörű Mindszenty Misét komponált a bíboros úr tiszteletére, amelyet e szertartáson bemutatott iskolánk kórusa. Csodaszépen hangzott a többszólamú ének. A fennkölt dallamok átjárták lelkünket, és szinte érzékelnünk véltük a megdicsőült mártír szellemiségét, jelenlétét. Eufórikus pillanatokot éltünk át.

Ugyancsak gyönyörű alkalom volt 2012. május 11-én az ünnepi szentmise az egerszegi Főtemplomban, amelyet dr. Márfi Gyula érsek és dr. Veres András püspök celebráltak bíboros úr tiszteletére. (6.4. melléklet) Utána következett a város dísztermében az ünnepi közgyűlés, ahol is Mindszenty József bíborosnak

Ministráns vonulása a Mindszenty iskolától a Nagytemplomba

posztumusz Zalaegerszeg Város Díszpolgára kitüntetést adományozott a közgyűlés, amelyet jelképesen a mi lelki atyánk, Stróber László apátplébános vett át. (6.5. melléklet) Felemelő érzés volt. Könnyes szemeket láthattam körülöttünk. S ezen ünnepi pillanatokban elszavalta iskolánk egyik diákja, Szabó Imre nagy átéssel Péntek Imre, városunkban élő, József Attila-díjas költő Mindszenty bíborshoz írott versét. (6.6. melléklet) Csodálatos költemény, szív mélyéig hatoló, igazi ajándék; méltó bíboros úr szellemiségéhez. Ennek hatására megszólalt lelkemben egy dal, mintha bíboros úr dalolná:

„Értem, Uram, messziről jöttél,
bennem álmodt és fényt reméltél.
És akkor engem nevemen hívtál.
A bárkám már elhagyva végleg.
Már csak Néked, csak Teérted élek.
Minden percben már követlek Téged,
és a vágyam Téged szeretni hív.”

Majd egy bensőséges Mindszenty ünnepségen szeretném is ezt Neki elénekelni.

Áldassék az Ő neve mindenért!

2. Mindszenty József hercegprímás életútja röviden

„Mindszenty József (Csehimindszent, 1892. márc. 29. - Bécs, Ausztria, 1975. máj 6.) bíboros, esztergomi érsek. Eredeti neve Pehm volt, amelyet 1942-ben változtatott Mindszentyre. Földműves családból származott. A középiskolát és a teológiát Szombathelyen végezte. 1915-ben szentelték pappá. Felsőpatyra került káplánnak, majd 1917. január 26-tól a zalaegerszegi főgimnáziumban hittanár. A Tanácsköztársaság idején internálták. 1919. október 1-től vette át a zalaegerszegi Mária Magdolna plébánia vezetését.

1944 márciusáig működött Zalaegerszegen. Meghatározó egyénisége volt a város közéletének. Ferences kolostort és templomot épített, Notre Dame apácarend anyaházat, papi otthont, plébániákat, elemi és polgári iskolát és tanítóképzőt hozott létre. Restauráltatta a nagytemplomot, bővítette a kultúrházat, szeretetházat létesített. Közbenjárásával Göcsejben 11 templom, 7 kápolna, 14 plébánialakás épült, s 18 lelkészség létesült. Azt hirdette, hogy a nemzetet a keresztény és szociális eszmék gyakorlati megvalósítása emelheti fel. Közben 1921-től kerületi esperes, 1924-től címzetes pornói apát, 1927-től püspöki biztos lett. Újságot szerkesztett, könyveket írt. 1944 márciusában 27 évi zalaegerszegi tevékenység után hagyta el a várost. Serédi Jusztinian veszprémi püspökké szentelte. Még ez évben több dunántúli főpásztor nevében memorandumot nyújtott be a nyilas kormányhoz, amelyben kérték, hogy a Dunántúlt ne tegyék harcok színterévé. Ezért 1944. november 27-én 26 papjával együtt letartóztatták és bebörtönözték. Sopronkőhidára került, ahonnan a háború végén szabadult. 1945. október 2-án XII. Pius pápa esztergomi érsekké nevezte ki, majd 1946-ban bíborosi rangra emelte. 1948. december 26-ig gyakorolhatta hivatását, ekkor a köztársaság megdöntésére irányuló bűncselekmény vádjával letartóztatták. Életfogytiglani fegyházra ítélték, majd Felsőpetényben volt házi őrizetben. Az 1956-os forradalom kiszabadította, de november 4-én az Amerikai Egyesült Államok nagykövetségére kényszerült menekülni. 1971. szeptember 28-áig tartózkodott a nagykövetségen. Ekkor hagyta el Magyarországot, s Bécsben telepedett le. 1974-ben hivatalosan is felmentették az egyházmegye kormányzása alól. Bécsben hunyt el, Mária-zellben temették el. Végakarátának megfelelően hamvait 1991. március 4-én hozták haza, s helyezték el az esztergomi bazilika kriptájában. Zalaegerszegen emléktábla, s általános iskola és gimnázium őrzi nevét.”¹

3. Mindszenty (Pehm) József 25 éves zalaegerszegi szerteágazó apátplébánosi tevékenysége, személyes visszaemlékezések alapján.

3.1. Visszaemlékezés dr. Bucsis Gyula tanár és történész személyes emlékiratai alapján

Tanár úr személyes jó barátságban volt Mindszenty bíboros úrral Zalaegerszegen 1927 és 1944 között.

Emlékezéseit eddig még nem ismertük.

Az Isteni Gondviselésnek köszönhetően, ehhez az anyaghoz kutatásaim során a Lentiben élő Tantalics Béla helytörténész révén jutottam hozzá, amelyet még sehol nem publikáltak. E személyes iratot neki pedig ez évben küldte Bucsis Gyula fia, a Brémában élő dr. Bucsis Lóránt.

Idézetek az 1960. novemberében és decemberében Bécsben papírra vetett visszaemlékezésből:

„Nem halaszthatom tovább emlékeim megörökítését Mindszenty József ez idei magyar hercegprímással kapcsolatban. 1927. dec. 1-től 1944. aug.-ig voltam vele átlag 2 hetenként 10 – 30 percnyi érintkezésben. Az elmúlt 16 – 17 esztendő kezdi elmosni az emlékek friss erejét, hangulatát. Ideje, hogy íráshoz lássak, s amit betűkkel oly hiányosan lehet, a jövő számára családomnak is megörökítsem.”²

„...első találkozásom óta láttam a bíboros személyének értékét, s hamarosan azt is, hogy magasztos történelmi jövő hordozójával adatott ismeretségbe kerülöm.”³

„Mindszenty kardinális ma 68 éves, s a budapesti amerikai követség védelmében raboskodik. A történelem nem zárult le, de az eddigi események elegendők, hogy az ő világraszóló hatása szembeszökő legyen. 10 – 20 éve többször hangoztattam családom előtt, hogy majdan büszkék lehetünk, ha csak a legkisebb emlékeréklyét is bírjuk e nagy emberről.”⁴

1 Zalai életrajzi kislexikon, 1997., 146 – 147. o.

2 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 1. old.

3 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 1. old.

4 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 1. old.

„Én 1927, aug. hóban kerültem Zalaegerszegre, a fiúgimnáziumba... 1927. dec. 1.-én Oszkár-napi vacsorán a nagyemlékű tanártársam, Suszter Oszkár Batthyányi-utcai lakásában személyesen is megláthattam.”⁵

„A névnap szerény vendégség folyamán az alkalomhoz képest, apáturunk szeretetre méltó lovagi egyénisége, üde előadásmódja s vas megyeies huncutkodó-kötekedő játékosága tett rám emlékező benyomást. Ma is előttem lebeg, mily humoros és szemléletes epikával mesélte el Czobor Mátyás polgármester úrral történt ausztriai nyaralását...”⁶

„Néhány hét múlva aztán magához hívatott. Levelet vette elő, amelyben katolikus egyetemisták felkérték, hogy a Foederatio Emericana helyi konventjét alakítaná meg. Magam már évekkal azelőtt a Foederatio tagja voltam s az u. n. öregurak megszervezésében először engem szólított. Megbeszélésünk alkalmával kijelentettem, hogy teljesen kész vagyok mellette állni s szerényen végezni a rám váró feladatkört. Úgy rémlik, ez alkalommal készítettük el a tekintetbe jövő akadémikusok listáját s feltűnt, hogy mennyire gondosan írja a neveket s címeket. Én addig 2-3 éven át soha a doktori címemet ki nem írtam és kevésbe vettem. Ha az óta akadémiai grádusomat nevem alá kiteszem, erre a kis gyengeségre akkor ott Mindszenty szoktatott.

További értekezésünk aztán jórészt az Emericana szervezésével kapcsolatban történt. Kezdetben minden másnap – harmadnap akadott megbeszélni valónk, mivel a titkári teendőik végzését vállaltam, ami fiatal ember lévén, megfelelőnek is látszott számomra.”⁷

„Bizonyos, hogy a legnagyobb döntő hatást az apát úr első emericánás találkozásunk alkalmával tette rám. Lénye s modora teljes ragyogásában megmozgatott. A személyes integritás, mélység oly módon s oly boldogítólag inspirált, mint ami a zenei vagy festői műrecek átélésével azonos. Valahogy boldogítólag elvarázsolt. Hasonló élményem főleg 1948-ban volt vele, amikor mint hercegprímás másodsor jelent meg közöttünk.

Nyert benyomásomat másnap elmondottam akkori igazgatómnak, Péterffy Bélának, aki lelkesen hallgatta szavaimat s megjegyezte, hogy semmiféle rossznyelvűség nem találhat kivétnevelőt az apát úr életében.

A szervezési előkészületek kapcsán emlékszem, hogy mily alaposan s nyugodtan mérlegelte az emberek kvalitásait. Emlékszem, hogy az előírások értelmében egy tekintélyes s gazdag urat kellett u. n. protektornak felkérni. Végre a derék s nagyintelligenciájú gróf Károlyi György zalaszentgróti földbirtokos személyében állapodtunk meg.”⁸

„Aztán pár hó múlva elkövetkezett a megalakulás díszes aktusa. Az Egerszegre érkezett fő-fő szervezők: Schwartz Elemér cisztercita professzor, Anonymus, - Szentgyörgyi Elemér ügyvéd, Chatth Béla postaigazgató, aztán valami államtitkár s még 1-2 úr. Az állomáson az apát úrral vártuk őket.”⁹

„Azután a megérkezett pestiekkal a plébániára hajtottunk, ahol a többiekkel együtt engem is vacsorára látott. De ő nem tartott velünk: szombat este volt, s ő elfoglalta szokott helyét a gyóntató székben. A házi gazdai tisztséget az egyik káplán látta el. No, emlékezetes egy vacsora. Bizony, bizony egyszerű volt – államtitkáros vendégséghez képest.”¹⁰

„... s amilyen egyszerű volt az apát úr az ételben, a lakása is hasonló. Munkaszobája egészen egyszerű bútorzatú meszelt szoba, ahol engem is leginkább fogadott.

5 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 2. old.

6 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 2. old.

7 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 3. old.

8 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 3 - 4. old.

9 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 4. old.

10 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 5. old.

Lehet, hogy dátumaimban itt-ott néha tévedek. Hazánkban Pinkamindszenten van a Conventus Zaladiensis szép zöldkötetes és gondosan vezetett jegyzőkönyve, melyet gondosan meg kell őriznünk, mert ez a családi legfőbb ereklyénk s nemesi levelünk s benne a leggyakoribb név: Pehm József, a Conventus Zaladiensis Nagyura.”¹¹

„Az apát úr először 1919-ben hurcoltatott politikai ill. kommunista fogságba. Akkor az ellenforradalmárok a keresztény Magyarország kiépítésére tettek fogadalmakat s szóttek szép álmokat. A 10 éves évfordulón, a vasúti étteremben tartott emléklakomán – mint a helyi lap hozta – ezt a leverő megállapítást tette az apát úr: „Elképzeléseinknek csak 10 százaléka ha megvalósult.” Lehet, hogy a mi kis emericánás körünkre is gondolt. Elég az, hogy az ő buzgalma a visszaesések s csalódások nyomán se lanyhult.”¹²

„Az egyik alkalommal a Gosztonyi vendéglőben tartottuk a konventet. Nem lévén külön szoba, a távolabbi asztaloknál egyéb vendégek ültek Többet nem engedte meg, hogy ott tartsuk az összejövést: rangkérdésből. Hasonlóképp otthagytuk a Bárány-szállóbeli termet, melyet ugyan a casino-egylet bérelt, amikor ellentétek fejlődtek ki közöttük s a tulajdonos, Szép Ferenc dúsgazdag aposztata pap között. Ezek voltak szavai: „Nem mehetek olyan ember házába, ahol a gazdának nem köszönhetek.”¹³

„Nem voltam szemtanúja, de hallottam enyhébb fenekedőktől, hogy akik plébános úrnak szólították, azokat kioktatta: „Nagyságos apát úr vagyok.” A fejszóválókat ma már meg lehet nyugtatni: Nem csupán a közelség termékeny, hanem a távolságtartás is az lehet. Ellenfelei alig akadtak, de akiket választásokon s itt-ott kibuktatott vagy kioktatott, azok persze kisebb alkalmi oldalvágásokkal vettek elégtételt. S megjegyzéseik között emlékezetre érdemesnek látszik egy zseniális apercu, amit ugyan nem általánosan, de néhányszor hallottam: „Pehm Jóska, a zalai láma.” S ma, a dalai láma vezérsege s menekülése, valamint Mindszenty sorsára gondolva, meg kell döbbennünk a fenti szón: „a zalai láma”. S ez 20 -25 évvel ezelőtt!”¹⁴

„Egyszer szóváltás és kis feszültség keletkezett közöttünk a következőképp: Az egyik összejövetel előtt 5 perces késésemet állapította meg. Én valahogy úgy feleltem, hogy ebben ő is felelős volt, de ma nem emlékszem, hogyan. „Nem illik válaszolni.” – jegyezte meg erre. Én pedig igazam érezve, uralkodtam magamon, bár feszültség keletkezett közöttünk, Fel kellett tételeznem a szituációból, hogy csak elvétel volt a szava. Azért elhatároztam, hogy a legközelebbi utcai találkozás alkalmával már 10 lépérről köszönök neki. Megjártam, mert ő már 15 lépérről köszönt.”¹⁵

„Volt alkalmam csendes vitára is vele.”¹⁶

„Egykor pedig az emericánás gyűlés akadémiái részében gróf Keyserling Hermann kedvező magyarság értékelését, s Spengler történetészmeletét ismerttettem. Ő szigorúan hallgatott s nem vett részt a meginduló eszmecsereben. Tudom azért, hogy ekkor már jó előkészület nélkül nem emelt szót, - másrészt kihangsúlyoztam Apponyi s Keyserling barátságát s ezzel fedeztem magam előtte.”¹⁷

„Mert a nagy Apponyinak természetesen tisztelő híve volt ő is. Halála idején nagy gyászbeszédet tartott emléke felett a városházán. Hatalmas szózat volt ez. Az ősz Toldi Miklóshoz hasonlította Apponyi grófot, aki hajlott korban visszaszerzi a címet az idegentől, s ezzel megmenti a nemzet becsületét.”

11 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 5. old.

12 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 6. old.

13 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 7. old.

14 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 8. old.

15 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 9 - 10. old.

16 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 10. old.

17 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 10. old.

„A gimnáziumi kápolna első miséjén mondott szavai élnek még bennem, amikor szenvedélye teljes hevével kitört mindenféle bolsevizmus ellen.”¹⁸

„Szónoklataiban szép magyaros nyomatékozással, a megfontoltság éreztetésével beszélt. Szemeit néha nem a hallgatóságra, mint inkább egy feltételezhető eszmére szegezte, mint aki lelke háttéréből szól. Mozdulatai illők, s nem nagyszámúak, arca a szellemi ember nemes vonalaival válik ki, nagy dióbarna szemeiben erély, s fölény nyilvánul meg, arckifejezése olykor kissé komor.

Írt mintaszerű beszédek is, - egyet megtanultam tőle s előadtam mise után a barátok díszkertjében.”¹⁹

„Nyelve tiszta jó magyar ejtés, vasmegeyi jelleg nélkül. Csak az Üdvözlégy-ben ejtette a Mária szót olaszos akcentussal, Marija, s az i-betűt hangsúlyozta.”²⁰

„Egyik legszebb orációját Tabódy Tibor főispáni beiktatása alkalmából mondta, az első padosor előtt állva a megyeháza dísztermében. Magam is ott voltam egész osztállyal, - épp akkor tanultuk a szónoklattan. Emlékszem, hogy beszédének megindulásában a megyei levéltárban őrzött s Hunyadi Jánostól származó latin levelet idézte hosszasan, amelyben a nagy törökverő az akkori főispánnak adott alapos utasításokat. Mily remekül illett ez az alkalomhoz.”²¹

„1938-ban könyvecskét írtam a diákjaimnak Adyról. Megküldtem a kis füzetet a Prelátus úrnak is s levélben köszönte meg azzal a megjegyzéssel, hogy nem tartja magát Ady hívének. Pedig a „Vér és Arany” idézte is a szószeréken, - persze remek cáfolat kíséretében.

1939-ben maturánsaimnak Prohászkaról komponáltam ugyancsak hasonló iratot - érettségi tételnek. Ebben a sorok között Mindszentyre is erősen s tudatosan céloztam, amikor ezt írtam: „S a nyitottabb szemű figyelő tudja, hogy a nagy püspököt áhító itteni tanítványok ekkor nyerték meg végső lovaggá ütésüket és megerősítésüket, hogy már többé meg ne tántorodjanak a rájuk váró kiállásban.” Ezt írva, Mindszenty nagy sorsútját előlegeztem azzal a játékos szándékkal: „Lássátok, mindezt előre megmondtam.”

Az egerszegi szóhadgyományból tudom azt, hogy Prohászka az 1927 évi Szociális Misszió Társulati jubileumon a program során közös nyílt megbeszélést is tartott. Az elnök a fehérvári püspök volt, de hamarosan átkerült a parlamenties tárgyalás vezetése Mindszenty kezébe. S a zárás után így szólt neki Prohászka: „Apát úr, Ön született elnök.”²²

Jancsó Benedek kórházigazgató egyszer így nyilatkozott a Megváltóról: „Az a göndör hajú szőke zsidógyerek.”²³

Ez a szó valami mende-monda révén a Prelátus Úr értésére jutott, s ő elhatározta, hogy a fennálló magyar törvények értelmében bírói úton vesz elégtételt a közhelyen történt otromba beszédért.”²⁴

„Úgy értesültem, a pertárgyalás meg is történt. Az ilyesmi szokatlan dolog volt. Többen feleslegesnek s nem egészen ranghoz illőnek tartották a lépést. Ámde ma látjuk: kényelemből nem szabad a kötelesség elől kitérni. Jancsó valami enyhe, bár megszegyenítő ítéletet kapott, aki ezt mégse tudta feledni, mert még a primás fogsága idején is úgy nyilatkozott előttem, hogy megrökönyödtem: „Ha Mindszenty nem lenne olyan veszedő, nem került volna börtönbe.” Későbbi időben azonban Jancsót nagy meglepetésemre, láttam a vasárnapi misén a kórház kápolnájában, ahol rézlappal megjelölt ülőhelye is volt.”²⁵

---

18 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 10. old.

19 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 11. old.

20 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 12. old.

21 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 12. old.

22 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 12 - 13. old.

23 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 14. old.

24 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 14. old.

25 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 14. old.

„Sokszor mondogattam: „Aki őmellette csak egy gyufaszálat is odább tesz, ő azért akár a tűzbe is elmegy.””²⁶

„1934. máj. 26-án született Tibor fiúnk a szombathelyi klinikán. Meglátogatásáról boldogan térve haza, Egerszegen felkértem apátplébános urunkat, hogy vállalja el keresztelését. Szívesen beleegyezett, s mintegy 10 nap múlva a szertartás az egerszegi nagytemplomban meg is történt. Utána jó kívánságait fejezte ki, s hozzálátott az anyakönyvi bejegyzéshez. De bár 7-8 éve állandó érintkezésben voltunk, 2-3 szó feljegyzése után letette a tollat, kicsit gondolkodott, s így szólt: „Itt van a házassági lapjuk?” Nem volt ott, s erre úgy intézkedett, hogy csak a házassági lap bemutatása után történhetik meg a bejegyzés.”²⁷

„Hogy e kereszteléshez emléktárgyunk is fűződjék, megkértem arra, engedné meg, hogy az öregtemplomban levő Szent István s Imre-képet Vertetics József nevű III. osztályos diákkal olajban lemásoltassam. Készségesen beleegyezett, a munkát maga is figyelemmel kísérte. Később, 1938-ban, a képet a városházán tartott ünnepélyen a főhelyre kitévette a Szt. István év alkalmával.”²⁸

„Megemlítem azt az általam hallott esetet, hogy Mindszenty egykor az egyik faluban találkozott Rohn Ernő nevű káplánjával, aki 2 üléses motorjával vetődött oda, s a hátsó ülést felkínálta hazafelé az apát úrnak. Mivel azonban annak aggályai voltak a honestum decorum felől, végül abban állapodtak meg, hogy Rohn a város végéig viszi magával, s ő onnan aztán majd gyalog besétál.

A mende-monda kerülésével sokat törődött, s úgy hallottam, nem volt arra sem hajlandó, hogy parádés fogatát az apácáknak csak rövid időre is odaadja. Emlékképp megemlítem, hogy engem még legénykoromban maga mellé ültetett hintájába, akkor is, most is örömmel gondolok rá: kitüntetés volt s ma még inkább az.”²⁹

„A napevő-diák olyan fiút jelentett Zalaegerszegen, aki a kath. intézmények tagjaitól a hét egyik napján élelmezésben részesült. Így mintegy 50 – 60 diák vagy több tudta elvégezni a gimnáziumot. Ennek az akciónak ő volt a lelke, s úgy tudom, ő is áldozott a legtöbbet.”³⁰

„Amikor pedig a Muraköz felszabadult, onnan összekerestetett 7-8 fiút ottan, akik érdemeseknek látszottak, s őket hozzánk a gimnáziumba íratva, tartásukról önmaga gondoskodott s szigorúan fogta őket. Az volt a szándéka, hogy jó magyarokat neveljen belőlük.”³¹

„1938 körül lehetett, amikor az év elején hallom az igazgatómtól, hogy a bölcséleti stúdium vezetését én fogom átvenni. Meglepődtem, de okát nem kérdeztem az új beosztásnak. Arra gondoltam, tán azért, mert néha láttak valami történetbölcséleti könyvvel. Csak évek múlva közölte velem a hittanárunk, hogy a nevelésileg oly fontos tárgy tanításától Mindszenty József akaratából üttötte el a főigazgató B. Henrik nevű kollegámat. Ez 19-es kommunista volt, de 29-ben kegyelemben részesült. Persze nagyon-nagyon leplezte magát és simult, de tanítás közben többször elárulta magát, s kommunista ízű megjegyzéseket tett. Erről mi, a tanárok nem tudtunk, de Mindszenty igen és ... intézkedett.

Lehet, hogy B. 1945-ben, amikor ellenem tört s nyugdíjaztatott, ezt a leváltást bosszulta meg, mert hisz a pimasz alattomossal semmi személyes összetűzésem nem volt előzőleg.”³²

„Volt kocsisának, Németh Ferenc bácsinak a házában laktunk, mint fiatal házások 1932-33-ban. Ennek felesége Bábí néni, aki alighanem szakács is lehetett egy ideig a plébánián, mondta el, hogy

26 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 15. old.

27 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 16. old.

28 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 16. old.

29 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 17. old.

30 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 17. old.

31 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 18. old.

32 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 18. old.

Csehimindszenten rablók jártak volna az apát úr nővérének házában, s a ruhásszekrény tartalmát teljesen ellopták. A károsult asszony arra gondolt, hogy fivérét kérje meg segítsen most rajtuk. Ő azonban ezt a kérést visszautasította: „Ahogy egyszer megszereztétek, másodszor is megszerezitek majd.” Nem családi birtoknak tekintette javadalmaikat.³³

„A renhez s törvényhez való ragaszkodást láttam abban is, amikor arról tettem említést, hogy a Conventus Zaladiensiben ne adjunk okot a felekezeti versengésre. Ezt helyeselte is a következő megjegyzéssel: „Másét nem bántjuk, a magunkét nem engedjük.”

Leírom még egy szavát, amikor a Konvent megválasztásáról volt szó, más indítvánnyal szemben ő a következő s részére jellemző s helyes szentenciát fogadtatta el: „Aut recte, aut nihil – vagy helyesen vagy semmit.”³⁴

„Tudom, akadtak nézeteltérései, miként velem is két kis esetben, másokkal nyilván nagyobbak. S valószínű, hogy vád is érte, büszke, gőgös, sőt veszekedő természete miatt. Pedig nem is a dolog. A jogos magyar büszkeség nyilván megvolt benne s megvan most is, de a büszkeség nem gőg. S hogy engedni tud, azt igenis nem egyszer bebizonyította. Ennek tudom tulajdonítani, hogy 1943 nyarán és telén – mint véletlenül a püspökség közlönyében láttam, talán minden lemondható rangjáról lemondott – így, emlékeztetem szerint, az esperességről is. S amikor akként megalázkodott, menten erősen felemelte az Úristen: 1944 márciusában veszprémi püspökké nevezte ki a Pápa őszentsége. Hogy Toldiékhoz hasonlítsam magam, akiket ő is igen szeretett, mi is úgy örvendeztünk kinevezésén, mint az öreg Bencze Miklós győzelmének.

Anyuval együtt elmentünk a búcsúzási prédikációjára. A templomtól házáig kísértük többen, s a küszöbén meleg tekintettel vett tőlünk búcsút, hogy a következő percekben aláírja lemondását zalaegerszegi megbízatásáról, s most már országos jelentőségű hivatalt vegyen át.”³⁵

„Aztán még kétszer láttam: 1946-ban nyáron, amikor mint hercegprímás az egerszegi Apáca zárda udvarán tábori mise keretében szólt a nagy sokaságnak – utoljára pedig 1948 szept. 12-én – amikor a Mária-év esdeklő országjárása közben az egyháznagyokkal –, mint a régi királyok kíséretükkel – utoljára jött el Zalába, ahonnan a két napos szakadó esőben, néha mezítláb és legtöbbször sárosan, keresztek s zászlók alatt gyülekezett a töménytelen szegény nép. Egyesek 60 000 emberről beszéltek, a vörösek pártja pedig láthatta, hogy nekik itt nem fog babér teremni.

Az előző éjszakát Zalaapátiban töltötte, s mikor autóján megérkezett, a két napos eső felhői épp felszakadoztak. Ott álltam a megyeházzal szembeni soron, ott szállott ki. Mint az előcsillanó napsugár, ő is fiatalosan s egészségesen mosolygott, piros talárjának reflexei játszottak az arcán. S a szép színhatást fokozták az utcaszegély pompázó, gazdag virágjai s a bólogató, üde ostorfák ringó zöld ágai. Mint gyermek az édesanyjai házhoz, úgy érkezett meg újra s utoljára Egerszegre. Semmi aggály, semmi félelem a jövő előtt, s ez csodálatos volt előttem.

A délutáni kultúrértekezlet alatt az apátság erkélyén foglalt helyet az egyházi főemberekkel. Borbély, jezsuita rendfőnök szép szavai után ő intézett szózatot a tengernyi néphez. Jaj, de keserves volt hallanom, amikor a kérdeznivalónkra látszott felelni: „Tudjátok meg, hogy ide a török elleni felszabadító háborúkat kivéve, amikor a nyugati hatalmak valóban segítettek nekünk, máskor a Boldogságos Szűz Máriát kivéve, senki segítséget nem hozott.” Ezzel Mindszenty tudatta – legalább is velem –, hogy amerikai segítségre senki ne számítsa a bolsevisták ellen. Ennek ellenére, mint fiatal s bizakodó, versenyre induló atléta, ifjúi tűzzel s lendülettel beszélt: „El fog múlni az új köszöntés, a „Barátság”, meg a „Szabadság”, miként elmúlt a „Szebb jövőt” s a „Kitartás” – de meg fog maradni örökké a „Dicsértessék Jézus Krisztus” – válaszoljatok rá!” S a sokaság egyetlen emberként felelt: Mindörökké Ámen.”³⁶

33 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 19. old.

34 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 20. old.

35 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 20 - 21. old.

36 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 21 - 22. old.

„A nagy beszéden kívül fogadta még a hercegprímás kisebb megbeszélésre a két egyházközség vezetőségét is a főplébánia udvarán. Ott mindnyájunkkal kezet fogva üdvözölt bennünket, s mi gyűrűjét megcsókoltuk a kezén. Engem is: Üdvözlöm Tanár Úr – szóval köszöntött vissza. Azután pódiumra állva kis allokúció következett, derűsen azzal kezdte, hogy mintha öregebbek lennének a régi egerszegi hívei. Majd vallomást tett magáról: „Én csak azt fogom tekinteni a jövőben, hogy mi a becsület. Nem akarom, hogyha autómmal elhaladok valamely temető mellett, hogy a halottak kiugráljanak a sírból, s öklüket rázva utánam kiáltásák: Magyarok, hol a becsület?” S én akkor tisztában voltam vele, hogy elszánta magát a végsőkre, a halálra is...”³⁷

„Nem nagy dolog azzal dicsekedni, hogy: „Ott voltam, ahol történt” – „S ott voltam, ahol beszéltek”. Így hát én is csak azzal dicsekedhetem, hogy előre láttam Mindszenty nagy szerepét, amelyet Tiborunk keresztelésével óhajtottam megörökíteni. Akkortájt szoltam a tanári szoba ablakmélyedésében Suszter Oszkár kollégámnak, hogy legjobb lenne az apáturat küldenünk az országgyűlésbe, épp választások voltak. Oszkár bácsi igen elégedetten hallgatta ezt, de végkövetkeztetésünk az volt, hogy sajnos, egyikünk se reméli, hogy a megbízatást vállalná.

Tudatos volt előttem az a szempont, hogy bár kis jelentőségű szerepben állok Mindszenty mellett, mégis oly magatartásom legyen, hogy ha szemlét tart magyarjai között s rám veti tekintetét, ne mondhassa, hogy a Dr. Bucsisal is kár volt egyetlen szót váltani, s kár volt érte a kisujjat is mozdítani. Visszhang, s jó visszhang akartam lenni mellette, s hogy ez lehettem, ez életem legfőbb értelme s szerény büszkesége.”³⁸

„Az itteni szerény feljegyzések csak hitványka részlete annak a könyv- s betűözönnek, amit róla ma már a világban írtak. De a fentiek a közvetlen megéltétség, az előre való sejtés érdeménél fogva örök büszkeségem lesz magamnak s kedves családomnak is. Azt óhajtanám, hogy az Úristen ezt a kis írást, mint érte felajánlott imádságot fogadja el. Amen.”³⁹

3.2 Kondákor Gyula, Lenti város plébánosának és kerületi esperesének gondolatai Mindszenty bíborosról:

„Kerkakutásról származom. Falum és a környékbeli települések régi öregjeitől, nagyszüleimtől hallottam, hogy végtelen szeretettel és nagybecsüléssel gondoltak mindig Mindszenty bíborosra.

Ő, mint zalai püspöki biztos 1927-től lovas szekéren körbejárta e vidéket is, a kisfalvakat, és minden katolikus családdal találkozott. Mindenütt lelkesített és reménységet adott. Szervezte a plébániákat. Így alakult meg Kerkakutason is 1929-ben az önálló lelkészség. Hatalmas magyarságtudata, bátor helyállása a Trianon után nagyon lelkesítő volt az elkeseredett nép számára. Sorra hívta életre az önálló plébániákat és iskolákat, így Kálócfán, Reszneken, Gáborjánházán, Lovásziban és Lisperzentadorjában. Ez óriási változást hozott az ottani emberek életében.

Mindszenty apátplébános a szellemi-lelki felemelkedés nagy Apostola volt, Prohászka Ottokár püspök úrral együtt a XX. század két nagy Szellemóriása!

Igazi lelkipásztor volt. Lelkipásztori nagyságát mutatta az is, hogy 1947-ben, már bíboros korában is, név szerint érdeklődött azon kerkakutasi férfiak (Tóth József, Tamás József, Völgyi Vendel) hogyléte felől, akik Őt a lovas szekéren szállították 1928-ban.

Soha nem feledkezett meg az egyszerű emberekről, a Nép fiairól. A hetési emberek is a szívükbe zárták, hisz a bíboros úr szorgalmazására építtetett templomot 1930-ban herceg Esterházy Pál Gáborjánházán, a Hetés tájegység központjában. A Trianon előtt ugyanis Hetés 5 falva (Gáborjánháza, Bödeháza, Zalasombatfa, Szijártóháza és Szentistvánlak) a dobronaki plébániához

37 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 22 - 23. old.

38 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 25 - 26. old.

39 dr. Bucsis Gyula – Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960, 26. old.

tartozott, de Dobronakot az egykori Szlovéniához csatolták 1920-ban, s a hetésiek ott maradtak szögesdróttal elválasztva, templom nélkül.

Az Ő fantasztikus példája nekem is nagy erőt adott lelkipásztori hivatásom kialakulásában!

Áldja meg érte a Jóisten!”⁴⁰

3.3 Balás Endre a lenti Gönczi Ferenc Gimnázium nyugalmazott ének-zene tanárának visszaemlékezése

A tanár úr a lenti Szent Mihály templom egyik kántora is, akit 1942. novemberében személyesen Mindszenty bíboros keresztelt meg Zalaegerszegen.

Ő mondja és írja is Mindszenty Bíboros élete és munkássága című tanulmányában:

„Én mindig erős kötődést éreztem Bíboros úrhoz. Ennek egyik oka lehet, hogy nagyon közvetlen személyes találkozásom volt vele. Ő keresztelt a zalaegerszegi Mária Magdolna templomban 1942 novemberében. Keresztanyám elmondása szerint, csendes, nyugodt gyerek voltam a keresztelőn, és nagy áhítattal, figyelmesen néztem a keresztelőmre.

Ő akkor már túl volt egy szabadságvesztésen. A Károlyi-rendszerben 1919. március 9-én letartóztatták, majd Szombathelyen, később szülőfalujában, fogva tartották, mígnem sikeres szökésnek köszönhetően, a vörös diktatúra végnapjaiban, a stájer határnál, a hegyek közt húzódott meg. A tanácsköztársaság alatt rövid időt a budapesti Gyűjtőfogházban is átélt, ahol Szamuely Tibor és Korvin Ottó terrorlegényeinek „vendégszeretében” volt része. Az ott kapott lapocka- és kulcsfontörésnek köszönhetően, gerincferdüléstől szenvedett további életében.

1944-ben, március 29-én, 52. születésnapján foglalta el a Veszprémi Egyházmegye főpásztori hivatalát. Jelmondata: „Devictus vincit” (legyőzve győz): előre vetítette sorsát.”⁴¹

„A mély keresztelői-lelki kötődésem és – később megismervén a bíboros úr küzdelmes, igen tevékeny, végsőkig kitartó hitvalló életét – az Ő csodálatos életpéldájának hatására írtam meg *Missa Hungarica* című művem, amellyel a Mindszenty Alapítvány 2000. évi pályázatán 2. díjat nyertem.”⁴² (6.7. melléklet tartalmazza a mű első oldalát)

„Ugyanezen évben komponáltam a Mindszenty bíboroshoz című népéneket, halálának 25. évfordulójára.”⁴³ (6.8. melléklet)

„Nagy örömmre mindkettőt előadták idén 2012. március 30-án, a bíboros úr születésének 120. évfordulóján bemutatott szentmisén, a Mária Magdolna Főtemplomban, az Ő templomában.”⁴⁴

4. Epilógus

Az országban egyre több helyen rendeztek ez évben Mindszenty Emlékünnepségeket. Egyre többen felfedezik, megismerik az Ő nagyságát. A mellékletben közlök egy-egy újságcikket a Zalai Hírlapból (6.9. melléklet) és az Új Ember hetilapból (6.10. melléklet).

---

40 Kondákor Gyula, Lenti város plébánosának és kerületi esperesének gondolatai Mindszenty bíborosról (saját lejegyzés)

41 Balás Endre – Mindszenty Bíboros élete és munkássága, 1. oldal

42 Balás Endre gondolatai Mindszenty József bíboros kapcsán (saját lejegyzés)

43 Balás Endre gondolatai Mindszenty József bíboros kapcsán (saját lejegyzés)

44 Balás Endre gondolatai Mindszenty József bíboros kapcsán (saját lejegyzés)

Nagyon boldog és büszke vagyok, hogy a Mindszenty bíboros nevét viselő Notre Dame rendi iskolában tanulhatok, amely rekordidő alatt épült fel Mindszenty bíboros irányításával. 1928 nyarán tették le az alapkövét, és 1929 őszén már megkezdték az oktató- nevelő munkát e szép épületben a leányifjúság nagy örömeire. Mindig igyekezni fogok, hogy az Ő nevéhez, munkásságához méltón éljek és dolgozzak.

A legszebb gimnáziumi élményeim közé tartoznak azok a szentmisék is, amikor iskolánk zenekarával, a Sziráki Péter tanár úr által vezetett dicsőítő zenekarral szolgálhattunk az Úrnak és a híveknek, itt a Jézus Szíve ferences templomban is – amelyet szintén Mindszenty (Pehm) József apátplébános úr építtetett 1927-ben –, és tiszteleggettünk a templomban felállított Mindszenty szobor és az Ő emléke előtt.

Arra törekszem mindennapjaimban, hogy minden pillanatban keresztényi szeretettel, alázattal és szolgálattal forduljak diáktársaimhoz és minden embertársamhoz. Mindszenty bíboros úr szellemiségéhez és életpéldájához hasonlóan, én is méltón szeretném megvalósítani életemben az Ő hitvallását, bárhová is kerüljek a világban: Határtalan elköteleződéssel élni és dolgozni Istenért, a hazáért, magyar népünkért, családjainkért és minden közösségünkért!

Isten engem úgy segítsen!

Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Felhasznált irodalom

1. Bilkei Irén – Gyimesi Endre – Horváth József – Kiss Gábor – Molnár András – Németh József – Sütő Károly – Vándor László: Zalai életrajzi kislexikon, Zalaegerszeg, 1997
2. Mindszenty József: Emlékirataim, Budapest, 1989.
3. dr. Bucsis Gyula: Emlékeim Mindszentyről (saját kézirat), 1960
4. Balás Endre: Mindszenty Bíboros élete és munkássága (tanulmány)
5. Zalai Hírlap, 2012. október 1., 1. o., 4. o. Új Ember, 2012. szeptember 30.,